

Ольга Михайлівна Харжевська,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена аналізу та дослідженню ефективних шляхів застосування інноваційних методів навчання англійської мови студентів інженерно-технічних спеціальностей для досягнення ними високого рівня іноземної професійно-орієнтованої комунікативної компетенції. Впровадження та використання новітніх методик у процес навчання сприяє розвитку пізнавально-освітньої та емоційно-ціннісної мотивації, дозволяє використовувати іноземну мову у своїй професійній діяльності на рівні міжнародних стандартів.

Ключові слова: комунікативна компетенція, професійно-орієнтоване навчання, емоційний інтелект.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійно-орієнтоване навчання є вагомим засобом формування професійної спрямованості, одержання додаткової інформації про майбутню професію, а також засобом формування і розвитку професійних інтересів майбутніх фахівців. Ефективності формування позитивних мотивів під час занять з іноземної мови і розвитку професійно та соціально значущих якостей сприяє зміст навчального матеріалу, організація навчальної і позанавчальної діяльності та стосунки, що виникають між викладачем і студентами. Професійно-орієнтоване навчання – це процес викладання іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі (далі – ВНЗ), що орієнтований на читання літератури за фахом, вивчення професійної лексики та термінології, а, останнім часом, і на спілкування у сфері професійної діяльності [1;2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідженню формування професійної мотивації засобами іноземної мови при професійно-спрямованому навчанні присвятили свої наукові праці такі вчені як: Гожлінська Е., Гоулман Д., Грюнвальд Н., Іванова О., Кузнєцова О. [3], Кузовлева Н., Образцов М., Рімер М., Санкова О. [2], Харбін А., Шестопалова І.

Метою статті є аналіз та обґрунтування застосування інноваційних технологій на базі існуючих методик навчання англійської мови із комунікативно-мотивованим спрямуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна природа мови як засобу спілкування диктує необхідність навчання іноземної мови як спеціально організованого спілкування із врахуванням принципів її оптимізації. Іншомовне спілкування стає суттєвим компонентом майбутньої професійної діяльності спеціаліста, робиться суттєвий акцент на підборі змісту, методів, прийомів, організаційних форм раціонального поєднання викладу матеріалу педагогом та самостійного навчання студента, підготовку диференційованих, професійно спрямованих комплексів вправ, визначення орієнтирів навчально-пізнавальної діяльності. Важливим моментом у навчанні іноземних мов є створення педагогічних умов для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та продуктивної реалізації технологій процесу здобування знань.

Метою навчання іноземних мов у немовних ВНЗ є досягнення рівня, достатнього для їх практичного використання у майбутній професійній діяльності. Підготовка спеціалістів полягає у формуванні та розвитку таких комунікативних умінь, які б дозволили здійснювати професійні контакти іноземною мовою у різних сферах діяльності та непередбачених ситуаціях. Отже, професійна компетентність багато в чому залежить від комунікативної компетенції фахівця [3].

Для студентів інженерно-технічних напрямків підготовки володіння іноземною мовою, зокрема англійською, важливе як для навчання, так і для подальшого кар'єрного зростання. Інженерія є однією з найбільших галузей

знань, тому багато науково-дослідних та академічних робіт викладені саме англійською мовою. Не маючи достатніх знань з англійської мови, важко зрозуміти основні ідеї та концепції зарубіжних авторів. Одним з основних обґрунтувань необхідності у мотивації до оволодіння іноземною мовою виступає студентське соціальне життя, яке надає перспективи розвитку тісного партнерства із однолітками, отримання грантів на навчання за межами рідної країни. Хороші набуті комунікативні навички стають запорукою успіху у світі зростаючої глобалізації, де англійська мова відіграє домінуючу роль. До того ж, якісне навчання, яке пропонують зарубіжні партнери, дає вагомий конкурентоспроможний коефіцієнт на ринку праці, оскільки потреба у висококваліфікованих фахівцях в інженерних галузях постійно зростає. Глобалізація англійської мови у сучасному суспільстві дає можливості для втілення міжнародних проектів, міжкультурної комунікації та співпраці на високому професійному рівні.

Володіючи граматиною англійської мови і досить великим словниковим запасом, студенти часто не можуть подолати мовний бар'єр та вільно викласти свої думки. Вивчення мови спеціальності вимагає засвоєння великої кількості термінів і спеціальних понять, необхідних майбутньому спеціалісту. Студент немовного факультету має бути спеціалістом, який володіє достатнім рівнем комунікативної компетенції у певній сфері діяльності, проте кількість аудиторних годин не завжди дозволяє викладачеві досягти бажаного результату. Відповідно до робочих навчальних програм студентам відводиться багато годин на самостійну роботу, що, з урахуванням специфіки предмету, не є достатньо ефективним, тому необхідна колективна робота – у групі, у команді, у парі. Зрозуміло, що грамотно та по суті викладати свої думки можна навчитися, перш за все, у процесі живого спілкування. Існують три причини, які знижують емоційно-ціннісні мотиви до вивчення іноземної мови, а саме: (1) низькі комунікативні навички самого студента, (2) невдало розроблений курс іноземної мови за фахом, (3) неправильно підібрана методика без врахування рівня іншомовних здібностей [4].

Автору відомий позитивний досвід зарубіжних університетів, зокрема Лодзького технічного університету (Польща), Будапештського технічного університету (Угорщина), університетів Німеччини, інших вищих навчальних закладів Європи та Азії, а також провідних вітчизняних ВНЗ здійснювати викладання фахових технічних дисциплін саме англійською мовою. Такий сучасний підхід до викладання технічних дисциплін відповідає вимогам підготовки висококваліфікованого інженера-механіка відповідно до світових стандартів. Тому постає педагогічно-етичне завдання для викладача у формуванні та розвитку якісної професійної іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей. Міжпредметні зв'язки сприяють позитивному ставленню до ефективного вивчення іноземної мови та підвищують пізнавально-освітню мотивацію до якісного оволодіння професійними навичками. Завершальним етапом навчання у ВНЗ є представлення та захист студентами наукових та дипломних робіт власне англійською мовою.

Вивчення фахової англійської мови зосереджує того, хто навчається на засвоєнні професійної термінології та вмінні застосовувати її у специфічному мовному оточенні. Іншомовне спілкування може відбуватися як в офіційній, так і в неофіційній формах, у процесі індивідуальних і групових контактів, у вигляді виступів на конференціях, під час обговорення договорів, проектів, складанні ділової документації. Нещодавні дослідження щодо представлення моделі якісного кваліфікованого молодого спеціаліста свідчать не лише про отримання відмінних знань з предметів за спеціальністю, але й включають необхідність володіння комунікативною компетенцією, вміння приймати незалежні рішення та здатність працювати у команді [5].

Огляд літератури з проблеми дослідження формування професійної мотивації у студентів технічних спеціальностей під час вивчення англійської мови свідчить про те, що навички усного мовлення краще розвиваються при застосуванні експериментальних методик викладання іноземної мови, яким значно поступаються традиційні дидактичні методики. Отже, можна зробити

висновок, що основним вектором розвитку іншомовної підготовки студентів є застосування інноваційних технологій, системоутворювальною основою яких є розвиток творчості, активної співпраці студентів і викладача, їх взаємодія. Особливу увагу необхідно звернути на використанні методу проектів та презентацій як дієвого засобу формування пізнавально-освітніх та емоційно-ціннісних орієнтирів. Проте, все залежить від якості представлення матеріалу та наголошенні вагомості коефіцієнта оцінювання саме цього виду діяльності. Таким чином, багато студентів без особливого ентузіазму приступають до виконання традиційних рутинних академічних домашніх завдань, і надають перевагу підготовці творчих проектів, де вони відчувають себе максимально наближеними до середовища майбутньої професії [6]. Також, слід зазначити, що нещодавнє дослідження ірландських наукових шкіл щодо впровадження новітніх методів навчання іноземних мов показало значне підвищення професійного рівня 78% випускників. Проекти та презентації заохочували та покращували внутрішньоособистісні вміння учасників, тому вони повинні вводитися вже на початкових курсах відповідно до навчальної програми з урахуванням розвитку навичок працювати в команді, де чітко видно задатки до конструктивного мислення, вміння переключатися з одного виду діяльності на інший та обговорювати переваги і недоліки вирішення проблемних задач з однолітками, бачити результати своєї роботи на фоні інших, критично та об'єктивно оцінювати ситуацію. Недоліками такого завдання можуть бути виявлені високі та низькі здібності до оволодіння майбутньою професією, а також брак сприятливого психологічного клімату в групі. Роль викладача полягає також у залученості в дані проекти, і він виступає як співкомунікант та фасилітатор, а не як незалежний спостерігач [5]. Ділові ігри також сприяють розвитку професійним навичкам, зосереджують студентську увагу на виборі певних видів спілкування, які виникатимуть у подальших робочих ситуаціях, а також залучають студентів до активного навчання, де вони вчаться діяти швидко та ефективно у різних сферах обслуговування. Важливо розробити псевдооточення, щоб стимулювати

організацію запланованих зустрічей з однолітками, клієнтами, конструкторами тощо. Навички усного мовлення дозволяють взаємодіяти на різних технічних рівнях як офіційних, так і неофіційних. Фільмування чи запис представлення такого виду діяльності, групове обговорення сильних і слабких сторін його виконання та оцінювання результатів має неабиякий ефективний зворотній зв'язок між викладачем та студентами, а також між самими студентами [7].

Згідно вчення В. Літлвуда, активне включення того, хто навчається в процес навчання залежить від таких складових як: сприятливі умови для навчання та спілкування, предмет обговорення мають відповідати інтересам та потребам студентів, бути актуальним для сучасного суспільства, кожен учасник має бути залученим до активного обговорення. Врахування цих необхідних складових підсилює відчуття відповідальності та надає впевненості у власних силах. Слід також зазначити, що і сам процес навчання на інженерно-технічних спеціальностях є досить складним та вимагає постійної систематичності, що іноді є причиною стресу, через розчарування у самому способі викладу лекційного матеріалу та організації проведення семінарських занять чи лабораторних робіт, невпевненості у власних здібностях, виникають сумніви у власній спроможності охопити академічне навчання та правильності вибору майбутньої професії. Тісна співпраця між педагогом та студентами, тренування працювати в команді є запорукою успіхів у засвоєнні мови спеціальності та значно підвищує внутрішні мотиви, що виявляється у покращенні навичок усного та писемного мовлення, чому сприяють презентації та написання доповідей [8]. Типи вправ лексико-граматичного характеру з врахуванням специфічної термінології значно розширюють активний лексичний мінімум та пасивний професійний жаргон.

Вплив глобалізації у сучасному суспільстві полягає у прискоренні науково-технічного прогресу загалом, причому тісні міжкультурні зв'язки сприяють розвитку комунікативної компетенції та емоційного інтелекту. Емоційний інтелект, у свою чергу, є запорукою ефективного і якісного виконання заданих цілей. Вміння керувати власними емоціями та розуміти

емоції інших людей, комбінування когнітивних та емоційних знань, здатність використовувати цю інформацію для досягнення найкращих результатів успішної індивідуальної та колективної роботи оцінюється як високий рівень професійної підготовки. Рівень комунікації інженера-механіка може бути низьким через недостатню самореалізацію. Оскільки, саме професійна комунікативна здатність є однією з основних вимог роботодавця до молодого спеціаліста в інженерній галузі, а емоційний інтелект відіграє важливу роль у зміцненні комунікативних навичок, тому самосвідомість та саморегуляція мають вже бути сформованими в студентів ще в процесі навчання [9].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи теоретико-методологічні основи аналізу та дослідження формування професійної мотивації засобами іноземної мови при професійно-спрямованому навчанні, можна зробити наступні висновки. Іншомовні комунікативні навички є важливими елементами в освіті сучасного інженера, тому курс іноземної мови впроваджено як мову спеціальності, з урахуванням специфіки предметної області. Незважаючи на статус міжнародної мови, не всі вищі навчальні заклади спроможні забезпечити викладання фахових дисциплін англійською мовою, тому і професійна освіта на вітчизняних теренах не завжди відповідає передовим соціальним та виробничим стандартам. Традиційний підхід до викладання іноземної мови не є достатньо дієвими та перспективним у подальшому розвитку комунікативної компетенції майбутніх фахівців та не сприяє чітко вираженій пізнавально-освітній та емоційно-ціннісній мотивації. Мотиваційні резерви студентів залишаються недостатньо реалізованими через відсутність суб'єктивної значущості оволодіння англійською мовою.

Включення компоненту емоційного сприйняття (емоційного інтелекту) в психологічну модель професійного розвитку особистості майбутнього фахівця інженерно-технічного профілю та формування оптимального стилю навичок спілкування може послужити основою для подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Иванова, О. Ю. О профессионально-ориентированное обучения иностранному языку на неязыковых факультетах вузов: автореф. ...к.пед.н. / О. Ю.Иванова. – Орел, 2005. – 24 с.
2. Санкова, Е. И. О принципах профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в неязыковом вузе / Санкова Е. И. // Межвузовский сборник научных трудов.– Пермь, 1982. – С.24 – 32.
3. Кузнецова, О. О. Психологічні особливості розвитку іноземного мовлення студентів у немовних вузах: Дис...канд. психол. наук: 19.00.07 / Острог. – К., 1998. – 160 с.
4. Винниченко, Н. А. Влияние проблемно-коммуникативного курса обучения английскому языку на психологические характеристики обучаемых: Дис...канд. психол. наук: 19.00.07 – Харьков, 1995. – 175 с.
5. Pearce, T. Building personal skills into a master of engineering degree / T. Pearce // Proc. Global Congress on Engng. Educ., Cracow, 1998. – pp. 369 – 372.
6. Тихонова, Т. Б. Психолого-педагогічні резерви підвищення ефективності групової учбово-пізнавальної діяльності з вивчення іноземної мови на неспеціальних факультетах вузів: Дис...канд. психол. наук: 19.00.07 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1994. – 179 с.
7. Keane, A. Communication trends in engineering firms: implications for undergraduate engineering courses. /A. Keane, I.S. Gibson //International J. of Engng. Educ. – 1999. – Vol. 15, № 2.– pp. 115-121.
8. Littlewood, W. Teaching Oral Communication: a Methodological Framework/ William Littlewood. – Oxford: Blackwell, 1992. – 108 p.
9. Goleman, D. Working with Emotional Intelligence/Daniel Goleman. – London: Bloomsbury Publishing, 1998. – 385 p.

Рецензент: кандидат психологічних наук, доцент Пілішек С. О.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2015.

Харжевская О. М. Формирование профессиональной компетенции у студентов инженерно-технических специальностей при обучении английского языка

Статья посвящена анализу и исследованию эффективных способов использования инновационных методов обучения английскому языку студентов

инженерно-технических специальностей для достижения ними высокого уровня иноязычной профессионально-ориентированной коммуникативной компетенции. Внедрение и использование новых методик в процесс обучения способствует развитию познавательной-образовательной и эмоционально-ценностной мотивации, позволяет использовать иностранный язык в своей профессиональной деятельности на уровне международных стандартов.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, профессионально-ориентированное обучение, эмоциональный интеллект.

Kharzhevska O. M. The formation of professional competence among the students of mechanical engineering specialties in the process of English language learning

The article deals with the analysis and research of the effective ways to use innovative methods in the English language teaching among the students of mechanical engineering specialties and which would promote their high level of professionally oriented communicative competence.

The professional profile of a modern qualified engineer should include well-developed communication skills and high English language proficiency to help him achieve success in the modern highly competitive society.

Communication skills development is discussed in the paper, with given examples of different methods of teaching and assessment. English for specific purposes focuses the learner's attention on the particular terminology and communication skills required in the international professional field. A course in English for Specific Purposes will enhance English language training and an engineering student's communication skills.

Context-specific vocabulary, oral communication, presentations and role-play skills are considered one of the best career enhancers and to be the single biggest factor in determining a student's career success. Incorporating a greater emphasis on communication activities served to enhance emotional intelligence aspects, including more active participation, greater self-control and awareness, heightened motivation and a better understanding of course material. Teamwork and cooperation will help engender emotional intelligence qualities and are particularly important skills given the high level team-based environments in industry. Enhancing English language communication skills will contribute to higher emotional intelligence by targeting a delivery of oral presentations in engineering studies.

Such skills as problem solving, communications, interpersonal skills, both critical and independent thinking should be fostered in engineering education.

The introduction and practical usage of non-standard techniques in the English language learning and teaching promotes the development of students' cognitive-educational and emotionally-evaluative motivation.

Keywords: *communicative competence, professionally oriented learning, emotional intellect.*